

We Lwowie, dnia 15. marca 1907.

Aleg. 261

Sprawozdanie

komisyi szkolnej w przedmiocie petycyi Przełożństwa gmin
wyznaniowych we Lwowie i Krakowie o założenie izraelickiego
instytutu teologicznego we Lwowie.

Wysoki Sejmie!

Petycyja Przełożństwa izraelickich gmin wyznaniowych we Lwowie i Krakowie podnosi przede wszystkim, że na ankiecie w sprawie nauki religii mojżeszowej, która się odbyła dnia 11-go bm. w c. k. Radzie szkolnej krajowej pod przewodnictwem JWnego Pana Wiceprezydenta Dra Edwina Piażka, wszyscy uczestnicy jednomyślnie uznali, że głównym powodem niedomagań w nauce mojżeszowej religii jest brak należycie wyszkolonych nauczycieli tegoż przedmiotu i jednozgodnie przyjęli wniosek członka Rady szkolnej krajowej prof. Dra Leona Sternbacha, aby z okazji jubileuszu 60-letnich rządów Najjaśniejszego Pana utworzyć we Lwowie izraelicki instytut teologiczny, którego zadaniem byłoby produkować z jednej strony rabinów fachowo wykształconych, z drugiej zaś strony wytrawnych nauczycieli religii mojżeszowej dla szkół wszystkich kategorii. Wszyscy zgodzili się na zasadę, aby tylko absolwentom tego zakładu Rada szkolna krajowa przyznawała kwalifikacyę i aby grono nauczycielskie instytutu teologicznego funkcjonowało jako synedryon naukowe, orzekające o wartości podręczników i spełniające nadzór nad nauką religii mojżeszowej w całym kraju. Wszyscy uznali, że wykształceni poza granicami Galicyi nauczyciele w bardzo wielu wypadkach nie odpowiadają słusznym wymaganiom, ponieważ przez dłuższy pobyt w obcych zakładach tracą kontakt ze społeczeństwem tutejszem i tracą znajomość języka polskiego.

Zakład wiedeński (israelitisch-theologische Lehranstalt), w którym większą połowę uczniów stanowią kandydaci z Galicyi, ma wprawdzie obowiązek utrzymywania lektoratu polskiego, ponieważ Zbór lwowski pod tym jedynie warunkiem zobowiązał się do rocznej subwencyi w kwocie 1000 koron, ale lektor nigdy nie usunie niedogodności związanych ze słuchaniem wykładów niemieckich; zresztą od dłuższego czasu posada ta jest nieobsadzona, a taksamo zwinęto z powodu małej frekwencyi oddział dla kształcenia nauczycieli, wskutek czego zakład dostarcza tylko rabinów, pozbawionych rutyny pedagogicznej.

Wszystkim brakom kres położyć może tylko instytut krajowy, który stworzy zastęp nauczycieli i rabinów, przywiązanych do ziemi ojczystej i do ojczystego języka.

Zawiązek takiej instytucji istnieje już we Lwowie jako seminaryum celem kształcenia nauczycieli religii mojżeszowej w szkołach ludowych i wydziałowych, które zasilane jest subwencjami kraju, państwa i znaczniejszych gmin wyznaniowych; chodziłoby tylko o przeprowadzenie normy, że wyłącznie absolwentom tego zakładu Rada szkolna krajowa przyznawać będzie kwalifikację, a na tę zasadę reprezentanci największych Zborów, którzy brali udział w ankiecie, zgodzili się. Najważniejszym jednak rezultatem ankiety było ogólne życzenie, aby do tego niższego typu dodać dwa typy wyższe, a mianowicie seminaryum dla kształcenia nauczycieli szkół średnich i seminaryum rabinackie.

Postulat ten powinien sympatyczny oddźwięk znaleźć w całym kraju, ponieważ leży w interesie całego narodu, aby wszyscy nauczyciele i rabini władali dobrze językiem polskim i czuli się synami tej ziemi, w której nasi przodkowie drugą znaleźli ojczyznę.

Od upadku Rzeczypospolitej wszyscy politycy, którym przyświecała myśl służenia sprawie publicznej, dążyli do podniesienia kulturalnego poziomu Żydów, a wszyscy w braku odpowiednich zakładów naukowych upatrywali główne źródło rozłamu intelektualnego między społeczeństwem chrześcijańskim a żydowskim.

Stanisława Augusta projekt reformy żydowstwa polskiego orzeka w §. 5., »że do dostąpienia urzędu rabina umiejętność polskiej nauki iako nieodbitcie do tego potrzebna własność wymagana będzie«, a w §. 14. opiewa jak następuje: »ażeby żydzi, na urząd nauczyciela poświęcić się chcący, w przepisany przez komisję edukacyjną sposobie wydoskonalic się y do powołania swego usposobic się mogli, na ten koniec przy głównej szkole kraju w Krakowie gimnazyum nauczycielów szkół pod dozorem szkoły głównej założone byłoby«. Ukaz carski z dnia 1. czerwca 1825 poruczył urządzenie szkoły rabinów i nauczycieli komitetowi, który powołany został do zajmowania się bieżącemi sprawami starozakonnych w Polsce. Szkołę tę otwarto w r. 1826, później dwie nowe w Wilnie i Żytomierzu, a 1. maja 1828 utworzono przy uniwersytecie warszawskim czteroletni kurs starożytności hebrajskich; niestety wypadki z r. 1831 obróciły w niwec wszystkie te reformy; de facto od r. 1829 komitet nie był czynnym.

I w Galicyi odczuwano potrzebę zakładu, któryby kształcił fachowych nauczycieli i rabinów; dzięki inicjatywie hr. Gołuchowskiego rozporządzenie cesarskie z dnia 4. lipca 1860 poleciło utworzyć taką szkołę na koszt państwa, ale opór chasydów i wypadki polityczne następnych lat udaremniły najszlachetniejsze zamiary; odtąd wszystkie zabiegi zmierzały do założenia instytutu centralnego dla całej monarchii, a »israelitisch-theologische Lehranstalt« we Wiedniu nie liczy się wcale z specjalnemi potrzebami naszego kraju,

Przełożenia gmin izraelickich we Lwowie i Krakowie nawiązują przeto do tej tradycyi Gołuchowskiego i upraszają kraj o pomoc msteryalną, od Wydziału krajowego zaś oczekują wdrożenia kroków, któreby myśl utworzenia osobnego izraelickiego instytutu teologicznego we Lwowie urzeczywistniły.

Gdy centralny wiedeński zakład nie odpowiada potrzebom naszego kraju, gdy dalej jedynie krajowy instytut teologiczny izraelicki wykształcić może nauczycieli religii mojżeszowej, władających dobrze językiem polskim i czujących się synami tego kraju, komisya szkolna przychyła się do petycji przełożenia izr. gmin wyznaniowych w Krakowie i Lwowie, o ile nie idzie o wyznaczenie rocznej subwencji, bo ta kwestya jest przedwczesną, i wnosi:

Wys. Sejm raczy uchwalić :

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby przeprowadził rokowania z c. k. Ministerstwem wyznań i oświaty i ze zborami izraelickimi celem stworzenia izraelickiego instytutu teologicznego we Lwowie z okazji jubileuszu Najjaśniejszego Pana : złożył o tem sprawozdanie na sesyi jesiennej.

Przewodniczący :

Czartoryski w. r.

Sprawozdawca :

Wład. Leopold Jaworski w. r.

